

ст. 143 КК України, і виключення крові з переліку тканин людини у його складі.

Разом з тим, вважаємо, що термін «використання крові та її компонентів», вживаний у ч. 2 ст. 3 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині», не охоплюється терміном «купівля-продаж анатомічних матеріалів людини», вживаним у ч. 1 ст. 20 цього ж Закону, оскільки використання передбачає застосування крові та її компонентів за їх основним функціональним призначенням. Саме тому заборона укладання чи пропонування укладення договорів, що передбачають купівлю-продаж анатомічних матеріалів людини (ч. 1 ст. 20 зазначеного Закону) [3], поширюється і на кров.

Таким чином, оскільки кров за своєю природою належить до тканин людини, виходячи з буквального тлумачення ст. 143 КК України, вона може виступати предметом окремих суспільно небезпечних діянь, передбачених цією кримінально-правовою нормою, зокрема, незаконної торгівлі анатомічними матеріалами людини (ч. 4 ст. 143 КК України).

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон України від 16.07.1999 р. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1007-14#Text>.
3. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 р. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text>.
4. Ткач Ю. О. Предмет злочину порушення встановленого законом порядку трансплантації анатомічних матеріалів людини. *Право і безпека*. 2023. № 91 (4). С. 34-44.
5. Лизогуб Я. Г. Незаконна торгівля анатомічними матеріалами людини (ч. 4 ст. 143 КК України): деякі питання аналізу предмету злочину. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2024. № 1 (31). С. 45-54.

Ірина ДЗЮБА
завідувач кафедри
адміністративно-
правових дисциплін
та публічного
управління,
кандидат
юридичних наук

Діана РУКІНА
студентка
ННІ права
та інноваційної
освіти

<https://orcid.org/0000-0002-3372-043X>

(Дніпровський державний університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна)

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ НАСИЛЬСТВУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Насильство в суспільстві залишається серйозною проблемою, яка вимагає негайних та ефективних рішень. Воно може проявлятися в різних формах: сексуальне, психологічне, економічне, фізичне, а також кібербулінг, який набуває все більшої актуальності в цифрову епоху. Від таких дій страждають не лише окремі особи, а й суспільство загалом, адже насильство руйнує довіру, викликає страх та створює атмосферу небезпеки.

Своєю чергою, сучасні виклики у сфері протидії насильству вимагають співпраці держави, громадських організацій і суспільства. Зокрема, воєнний стан завжди приносить із собою не лише фізичне, а й психологічне, соціальне та економічне випробування для всього суспільства [1, с. 544]. В умовах воєнного стану насильство набуває різних форм – від військових кримінальних правопорушень і сексуального насильства до домашньої агресії та порушення прав людини. Захист найвразливіших категорій населення, таких як жінки, діти, люди похилого віку та особи з інвалідністю, стає особливо актуальним.

Враховуючи вищезазначене, доцільно виокремити ключові виклики, що ускладнюють протидію насильству в умовах воєнного стану. Вони охоплюють як правові,

так і соціально-психологічні аспекти, а також вимагають скоординованих дій з боку держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Нижче у таблиці 1 представлено основні проблеми, з якими стикається суспільство, та можливі шляхи їхнього подолання.

Виклик	Опис	Наслідки
<i>Збільшення рівня домашнього насильства</i>	В умовах економічної нестабільності, стресу та психологічної напруги кількість випадків домашнього насильства зростає.	Посилення травматизації жертв, особливо жінок і дітей; руйнування сімейних стосунків.
<i>Вплив воєнного стану</i>	Воєнний стан загострив соціальні проблеми, зокрема насильство, що проявляється в сім'ях військових, переселенців та вразливих груп населення.	Зростання психологічного насильства через ПТСР; труднощі у фіксації випадків насильства у зонах бойових дій.
<i>Сексуальне насильство під час війни</i>	Окупанти використовують сексуальне насильство як інструмент війни, що ускладнює притягнення винних до відповідальності.	Психологічна та фізична травматизація жертв; труднощі з документуванням злочинів.
<i>Кібернасильство та булінг</i>	Збільшення онлайн-агресії, зокрема серед молоді, через соціальні мережі та месенджери.	Виникнення депресій, соціальна ізоляція постраждалих, доведення до самогубства.
<i>Недостатня правова захищеність жертв</i>	Постраждалі часто бояться звертатися за допомогою через страх осуду або недовіру до правоохоронних органів.	Велика кількість латентних випадків насильства, що не фіксуються і залишаються безкарними.
<i>Недостатнє фінансування кризових центрів</i>	Соціальні служби та притулки для постраждалих не мають достатніх ресурсів для ефективної допомоги.	Брак місць у притулках, обмежений доступ до психологічної та правової підтримки.
<i>Низький рівень обізнаності населення</i>	Багато людей не знають про свої права та механізми захисту від насильства.	Відсутність своєчасного реагування на випадки насильства, толерантність до агресивної поведінки.

Табл. 1 Сучасні виклики у сфері протидії насильству

Попри активний розвиток правових механізмів і заходів протидії, проблема насильства залишається невирішеною. Багато жертв не звертаються по допомогу через страх осуду, економічну залежність або недовіру до правоохоронних органів. Водночас агресори часто не усвідомлюють, що їхні дії є протиправними та тягнуть за собою юридичну відповідальність.

Тому запобігання насильству передбачає не лише покарання винних, а й комплексну роботу над зміною суспільних стереотипів. Велике значення має освіта, яка допомагає населенню усвідомлювати свої права та вчить мирним способам вирішення конфліктів. Підтримка жертв також є важливою складовою боротьби з насильством, адже вони потребують не лише правового, а й психологічного захисту [2].

Ми переконані, що одним із найсерйозніших викликів є сексуальне насильство, яке використовується як інструмент війни. Жертви таких діянь потребують не лише правового захисту, а й комплексної психологічної та медичної допомоги. Важливу роль у цьому відіграють міжнародні організації та правозахисні ініціативи, які документують правопорушення та допомагають постраждалим [3].

При цьому не менш загрозливою є проблема домашнього насильства, яка загострюється через стрес, економічні труднощі та психологічний тиск на людей у стані невизначеності. Багато сімей стикаються з агресією в умовах вимушеного переселення, втрати роботи або пережитого бойового досвіду. Надання соціальної підтримки,

реабілітаційних програм та роботи кризових центрів – один із ключових шляхів боротьби з цією проблемою.

Окремо варто згадати проблему насильства щодо дітей. Діти, які стали свідками бойових дій, зазнають важких психологічних травм, що можуть мати довготривалі наслідки [4, с. 27]. Надзвичайно важливо створювати безпечні умови для їхнього життя та розвитку, забезпечувати доступ до освіти, психологічної підтримки та соціальної інтеграції. Подолання насильства в умовах воєнного стану потребує скоординованих дій держави, громадських організацій, міжнародних партнерів та суспільства загалом. Тобто, ефективна профілактика насильства може включати наступні заходи:

1. Профілактичні заходи. Попередження насильства починається з виховання культури ненасильницької поведінки. Важливу роль відіграє освіта: інтеграція у шкільну програму уроків із протидії насильству, формування толерантності та розуміння прав людини. Інформаційні кампанії, тренінги для вчителів, медиків та правоохоронців сприяють швидкому виявленню та запобіганню насильницьким діям.

2. Правові механізми. Правові механізми запобігання насильству в Україні є важливим інструментом захисту прав людини, особливо в умовах воєнного стану, коли рівень насильства зростає. Одним із ключових інструментів є кримінальна відповідальність, яка передбачає покарання за вчиненні кримінальні правопорушення, зокрема домашнього насильства та кримінальних правопорушень проти статевої свободи та недоторканності. Важливу роль відіграє законодавче врегулювання, що включає ухвалення та вдосконалення законів, таких як Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який визначає механізми допомоги постраждалим та відповідальність кривдників [5].

Практичним інструментом є захисні приписи, що дозволяють правоохоронним органам обмежувати контакт кривдника з постраждалою особою, навіть без її згоди. В умовах війни, коли багато громадян опиняються у вразливому становищі, особливо жінки та діти, важливим є функціонування гарячих ліній, які надають цілодобову правову та психологічну допомогу тим, хто зазнав насильства.

3. Допомога постраждалим. Жертви насильства часто потребують негайного втручання та підтримки. Це означає наявність безпечних місць, таких як притулки та кризові центри, а також доступ до кваліфікованої психологічної допомоги. Громадські організації та соціальні служби відіграють ключову роль у створенні мережі підтримки, яка дає можливість людям повернутися до нормального життя. Тобто важливим аспектом є робота кризових центрів і притулків, що забезпечують тимчасовий безпечний притулок для жертв насильства, надаючи їм не лише житло, а й комплексну підтримку, включаючи юридичну та соціальну допомогу.

4. Навчання. Для ефективної протидії насильству важливим є навчання правоохоронців і соціальних працівників, яке допомагає їм оперативно реагувати на випадки насильства та працювати з постраждалими відповідно до міжнародних стандартів.

5. Реабілітація кривдників. Окрему увагу слід приділяти роботі з тими, хто вчиняє насильство. Без корекційних програм для кривдників проблема не зникне, а лише пошириться. Психологічна реабілітація, контроль за виконанням судових приписів, програми ресоціалізації допомагають змінити поведінку та зменшити ризик повторних кримінальних правопорушень. Важливою складовою правового механізму також є реабілітаційні програми для кривдників, які спрямовані на зміну їхньої поведінки та запобігання повторним актам насильства.

1. Людвік В.Д., Рукіна Д.О. Кримінальна відповідальність поліцейських поліції особливого призначення, які залучені до безпосередньої участі в бойових діях. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.)* ; у 2-х ч. - Ч. І. Дніпро : ДДУВС, 2024. С.543-545

2. Березняк В. С., Сальнікова М. А. Домашнє насильство: до проблематики питання через призму кримінального законодавства. Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах : Матеріали 92 Міжнар. науково-практ. конф., 25 жовт. 2019 р. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/4867/1/7.pdf>

3. Рукіна Д.О., Левін О.Л. Вчинення сексуального насильства російськими військовими як кримінального злочину та інструменту геноциду українського народу. Кримінологічні дослідження : збірник наук. праць / [гол. ред. В. Поклад, канд. філос. наук]; Луган. навч.-наук. інст. імені Е. О. Дідоренка Донецьк. держ. універ. внутр. справ. – Івано-Франківськ – Кропивницький : РВВ ДонДУВС, 2023. Вип. 13 : Міжнародні злочини російської федерації на території України. С. 347-367

4. Березняк В., Хашев В. Ювенальна превенція : курс лекцій. Київ : Алерта, 2021. 134 с.

5. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 2671-VIII від 17.01.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19/paran2#n2>.